

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMMISSION POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

RECUEIL DE L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

7

REDACTEUR MILORAD EKMEČIĆ

BELGRADE 2012

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

7

УРЕДНИК МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

БЕОГРАД 2012

ЧЛАНОВИ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

СВЕТОЗАР КОЉЕВИЋ

ДУШАН БЕРИЋ

ЂОРЂЕ МИКИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИОНОГ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ВЛАДИМИР СТОЈАНЧЕВИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

РАДОШ ЉУШИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

СЕКРЕТАР

ЉИЉАНА ПЕРОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука, од 30. новембра 2011, на основу позитивних мишљења рецензената посебно датих за сваки рад

АМБЛЕМ: ЗАПОН ЗАХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА,
13. ВЕК

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-9461

НАСЛОВНА СТРАНА: ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

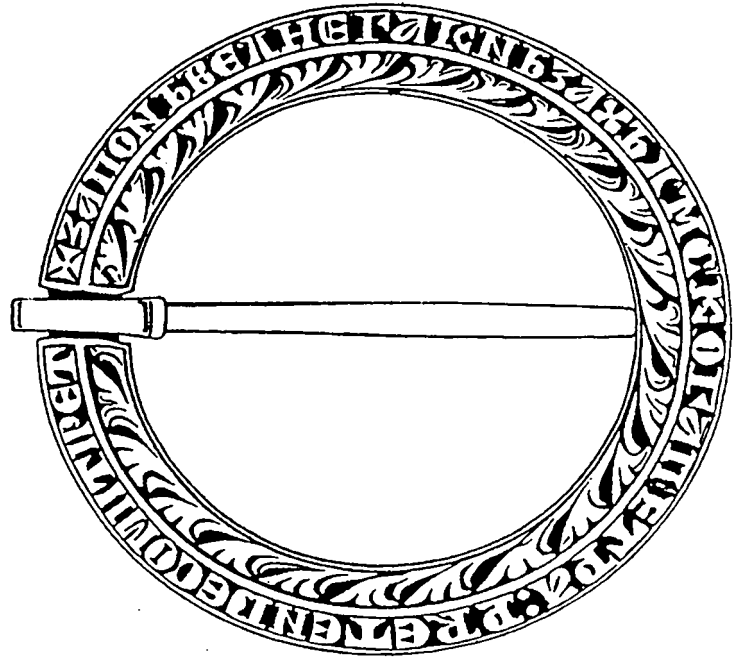
ЛЕКТОР: НЕВЕНКА ГОШИЋ

КОРЕКТОР: ВЕСНА ШУБИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: МИРА ЗЕБИЋ

ШТАМПА: ШТАМПARIЈА СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

<i>Ђуро Тошић</i>	Прилог познавању <i>монашења</i> становништва из средњовјековне Босне	1
<i>Djuro Tošić</i>	Contribution to the Knowledge of the Ordainment in Mediaeval Bosnia	28
<i>Аранђел Смиљанић</i>	Хумски жупан Познан Пурчић	29
<i>Arandjel Smiljanić</i>	District Prefect of Hum – Poznan Purčić	35
<i>Борис Бабић</i>	Византијски извори о становништву и црквеним приликама у средњовјековној Босни	37
<i>Boris Babić</i>	Bizantine Sources on Population and Church in Mediaeval Bosnia	48
<i>Срђан Рудић</i>	Петар Павловић – Војвода Хумски и Крајине	49
<i>Srdjan Rudić</i>	Petar Pavlović – Duke of Hum and Krajina	60
<i>Видан Николић</i>	Трагови средњовековног занимања <i>Крамар</i> у топонимији Босне и Херцеговине	61
<i>Видан Николич</i>	Следе средневековой профессии „крамар“ в топонимии Боснии и Герцеговины	74
<i>Миленко Јахура</i>	Пребиловци – насеље и породице	75
<i>Milenko Jahura</i>	Prebilovci – Settlements and Families	109
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Повеља сарајевског (дабробосанског) митрополита Пајсија о праву на сакупљање милостиње за манастир Хиландар	111
<i>Dušica M. Stojković</i>	The Charter of the Metropolitan of Sarajevo (Dabrobosanski) Pajsije on the Right to Gather Charity for the Monastery Hilandar	119
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Препис царског берата о правима чувара барутане тврђаве Јајце из 1709. године	121
<i>Mirjana O. Marinković</i>	Transcription of the Imperial <i>Berat</i> on the Rights of the Keepers of the Powder-Magazine in Jajce from 1709	133
<i>Брајислав Теиновић</i>	Европска историја на позорници устанака у Босни и Херцеговини 1804–1882.	135
<i>Bratislav Teinović</i>	European Powers Towards the Uprisings in Bosnia and Herzegovina 1804–1882	150

<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Gleb Ivanovich Uspenskii: Pis'ma iz Srbije, Letters from Serbia 1876–1877	151
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Глеб Иванович Успенски: Писма из Србије	161
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Српско-хрватско путујуће позориште Фотија Ж. Иличића	163
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Serbo-Croatian Travelling Theater Company of Fotije Ž. Iličić	172
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Three Imperial Memoranda: Cultural Policies in Bosnia-Herzegovina in the aftermath of the Berlin Peace Treaty	173
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Три царска меморандума: Просветна и верска политика у Босни и Херцеговини после Берлинског мировног уговора	189
<i>Ненад Урић</i>	Прилог за повест породице Глигорија Јефтановића у турско доба	191
<i>Nenad Urić</i>	Contribution to the History of the Family of Gligorije Jeftanović in Turkish Period	237
<i>Боривоје Милошевић</i>	Свештенство Босанске Крајине у устанку 1875–1878. године	239
<i>Borivoje Milošević</i>	Clergy of Bosanska Krajina in the Uprising of 1875–1878	255
<i>Александар Растовић</i>	Један опис Босне и Херцеговине Вилијема Милера из 1898. године	257
<i>Aleksandar Rastović</i>	Description of Bosnia and Herzegovina Published in 1898 by William Miller	265
<i>Драга Мاستиловић</i>	Др Никола Стојановић између српства и југословенства	267
<i>Draga Mastilović</i>	Dr Nikola Stojanović between Serbia and Yugoslavia	299
<i>Ђорђе Микић</i>	Босански Устав – „Штатут“ из 1910.	301
<i>Djordje Mikić</i>	Bosnian Constitution – “Statut” of 1910 (First Politics)	319
<i>Горан Латиновић</i>	Територијална организација Српске православне цркве у Босанској Крајини (1900–2010)	321
<i>Goran Latinović</i>	Territorial Organization of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina (1900–2010)	333
<i>Драган Шућур</i>	Бањалучка епархија од 1953. до 1961. године	335
<i>Dragan Šućur</i>	The Diocese of Banjaluka (1953–1961)	382
<i>Миле Станић</i>	Списак Хрвата и муслимана који су учествовали у одвођењу и убијању Срба у Мостару и околини	383
<i>Mile Stanić</i>	The List of the Croats and Muslims who Participated in Taking Away and Killing of the Serbs in Mostar and the Surroundings	399
<i>В. А. Артамонов</i>	Србы и Турецко-Русская война 1710–1713 г. (К 300-летию русско-сербского боевого содружества)	401
<i>В. А. Артамонов</i>	Срби и турско-руски рат 1710–1713. године (Поводом 300-годишњице руско-српског војног савезништва)	417

ПЕТАР ПАВЛОВИЋ – ВОЈВОДА ХУМСКИ И КРАЈИНЕ*

СРЂАН РУДИЋ

Апстракт. – У раду је, на основу литературе и необјављене грађе из Дубровачког архива, приказано деловање Петра Павловића, војводе Хумског и Крајине, припадника познате средњовековне хумске властееоске породице познате под презименима Богавчић – Радивојевић – Јурјевић (Ђурђевић) – Влатковић. Петар Павловић се у изворима помиње у периоду 1482–1528. године. Коришћени подаци сведоче о политичким, финансијским и породичним приликама у којима је живео и деловао.

Кључне речи: Петар Павловић, Павле Петровић, Јелена, Влатковићи, Хумска земља, Крајина.

Војвода Петар Павловић до сада није био предмет неког посебног истраживања иако се у дубровачкој архивској грађи помиње педесетак година, од почетка девете деценије XV века па све до краја треће деценије XVI века. У раду ћемо покушати да до сада познате и објављене чињенице о овом хумском властелину допунимо неискоришћеним подацима из Дубровачког архива, у оној мери у којој су нам били доступни, те на тај начин допринесемо бољем познавању не само њега већ и његове породице.¹

Петар Павловић је припадао познатој хумској властееоској породици у литератури познатој под презименима Богавчић – Радивојевић – Јурјевић (Ђурђевић) – Влатковић. У старијој, али и делу новије историјске литературе Петар Павловић се не помиње и поред тога што је његова породица била предмет бројних интересовања. Разлоге томе треба тражити у чињеници да добар део ранијих истраживача није препознао његову припадност породици Влатковић, али и у томе што је време у којем је живео и деловао привлачило далеко мање пажње него период који му је претходио.

---

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете и науке Републике Србије евиденциони број 177029 – *Средњовековне српске земље (XIII–XV): политички, привредни, друштвени и правни процеси*.

¹ Грађа из Дубровачког архива коришћена је на основу исписа Вељана Атанасовског и микрофилмова Архива САНУ.

Међу старијим историчарима који су се бавили породицом Влатковић свакако су најпознатији Љубомир Ковачевић и Михаило Динић. Међутим, као што смо већ нагласили, Петар Павловић се у њиховим радовима не помиње.² Исти случај је и са ауторима књиге новијег датума *Родословне табле и грбови српских династија и власиеле*, који су своје дело темељили углавном на резултатима поменути двојице истраживача.³

О Петру Павловићу је од историчара први писао Богумил Храбак. У раду посвећеном деловању Влатковића после 1471. године он доноси неколико података о Петру насталих у периоду између 1509. и 1520. године. Храбак је донео и имена Петрових родитеља, али се није потрудио да их уклопи у родослов Влатковића. Истина, он на неколико места у раду помиње Павла Петровића, али ниједном изричито не каже да је реч о Петровом оцу. То се може претпоставити само када за Петрову мајку Јелену пише да је била удовица Павла Влатковића. Храбак је осим доношења спорадичних података о Петру и његовом деловању, покушао да објасни његов положај у турској служби, односно карактер његовог „војводалука“.⁴

Последњи је о Петру Павловићу и његовој мајци Јелени неколико нових података донео Срђан Рудић у радовима који се баве кућом Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику и родословом Влатковића, односно потомцима Јурја (Ђурђа) Радивојевића.⁵

Петар Павловић је припадао огранку породице који је водио порекло од Павла – најстаријег сина војводе Јурја Радивојевића. Осим њега, Јурај је имао још два или три сина.⁶ Најмлађи је био Влатко чији су потомци својом бројношћу, али и улогом коју су играли током друге половине XV века довели до тога да се касније презиме Влатковић користило и за потомке војводе Павла.⁷

2 Љ. Ковачевић, *Знаменице српске власиеле породице средњега века, Радивојевићи–Ђурђевићи–Влашкивићи*, Годишњица Николе Чупића 10 (1888), 199–214; М. Динић, *Дубровачки трибуни*, Глас Српске Краљевске Академије 168 (1935), 251–257.

3 Д. Спасић, А. Палавистра, Д. Мрђеновић, *Родословне табле и грбови српских династија и власиеле*, Београд 1991, 157–164.

4 Б. Храбак, *Херцеговачки Влашкивићи од 1471. до 1537. године*, Из старије прошлости Босне и Херцеговине III, Београд 2004, 217–224.

5 С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику*, Историјски часопис 56 (2008), 353–369; С. Рудић, *О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилој родослову Влашкивића*, *Spomenica akademika Marka Šunjića* (1927–1998), Sarajevo 2010, 233–241.

6 Е. Fermeđžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Zagrabiae 1892, 88; С. Рудић, *О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилој родослову Влашкивића*, 235.

7 Не зна се тачно када су Дубровчани почели да за потомке војводе Павла Јурјевића користе презиме Влатковић. Претпостављамо да се то десило након што су мушки потомци војводе Влатка изумрли, те је војвода Петар Павловић као најстарији преузео старешинство у породици. Први познати податак који сведочи о употреби презимена Влатковић за потомке војводе Павла настао је фебруара 1507. године и у њему се помиње Ser Petrus comitis Pauli Petri Vlatchovich. С. Рудић, *О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилој родослову Влашкивића*, 239–240.

Војвода Павле Јурјевић био је ожењен Катарином са којом је имао сина Петра. Војвода Павле је умро пре 2. септембра 1439. године, док се Катарина последњи пут спомиње 4. августа 1444. године.⁸ Њихов син војвода Петар је умро пре 25. марта 1452. године јер се не спомиње у уговору који је његова породица склопила са Дубровчанима.⁹ Петров син, кнез Павле Петровић, последњи пут се у изворима спомиње јула месеца 1476. године.¹⁰ Кнез Павле је био ожењен Јеленом са којом је имао сина Петра који је и предмет нашег интересовања.¹¹

Петар Павловић се највероватније први пут помиње почетком девете деценије XV века.¹² Реч је о документу насталом 4. октобра 1482. године којим браћа Влатковић – војвода Иваниш, Жарко, Августин и Тадија хумски – потврђују да су примили 780 перпера од Дубровчана. У поменутом акту се спомиње и њихов покојни рођак Павле Петровић са сином (**синовѣца нашега доброга споменѣтѣа вѣдѣтѣа павла петровѣтѣа и негова сина**).¹³ На жалост, име Павловог сина се не наводи. Како је на основу до сада познате грађе Павле имао само једног сина, претпостављамо да се овде ради о Петру.

Наредни познати податак о Петру настао је десетак година касније. Јелена, удовица војводе Павла, примила је 14. јула 1493. године у своје име и име свога сина 13 перпера на име закупа куће у Дубровнику од Клемента Гучетића преко његовог рођака Натала. У документу је погрешно наведено да се Јеленин муж звао Петар.¹⁴ Слична грешка је поновљена и пар година касније.¹⁵ У оба случаја је уз име Јелениног мужа наведена титула војводе, што упућује на закључак да се ради о грешци и да га је дубровачки писар у поменутима заменио са његовим оцем, војводом Петром Павловићем. Кућа о којој је овде реч није припадала само Јелени и њеном сину. Ради се о кућу коју су браћа Влатковић, Иваниш, Марко, Жарко, Радивој, Андрија, Бартол и Тадија, и њихова два братучеда Томаш Николић и Павле Петровић добили од Дубровчана 25. марта 1452. године приликом склапања савеза против херцега Стефана. Кућа се налазила на врху Побигане улице (**иѡѡце дасмѡ кднѡ полачѡ на врьхѡ побигане ѡлице ... ѡ вацинѡ и племенитѡ вѣки вѣкома нимѡ и ниѡхѡ встанѡкѡ**). Осим тога, чланови породице су добили и дубровачко племство (**и затѡ примисмѡ и вблѡвсисмѡ за наше граѡане властеле и вѣтѡнике ...**

8 N. Iorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XV siècle II*, Paris 1899, 363, нап. 2, 406–407, нап. 3.

9 Љ. Стојановић, *Старе српске њовеље и писма I–2*, Београд – Ср. Карловци 1929, 133–138.

10 М. Динић, *Дубровачки шрибуши*, 254.

11 С. Рудић, *О ѡшомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – ѡрилої рогослову Влашковића*, 236.

12 Према Богумилу Храбаку Петар Павловић од Влатковића помиње се у дубровачком сенату од 1509. године. Б. Храбак, *Херцеѡвачки Влашковићи од 1471. до 1537. ѡгине*, 222.

13 Љ. Стојановић, *Старе српске њовеље и писма I–2*, 141.

14 Državni arhiv u Dubrovniku (=DAD), Div. Not. LXXI, f. 180, 14. VII 1493 (запис на маргини).

15 DAD, Div. Not. LXXV, f. 64, 8. VIII 1495.

свѣѣмъ више реченѣмъ ниѣхъ и ниѣхъ синове и ниѣхъ натражиѣ, що вѣдѣ по мѣшкѣмъ колѣнѣ) и обећана им је помоћ од 600 перпера годишње док год су живи, а уколико би изгубили своју баштину и дошли у Дубровник, још 600 перпера за трошак све док се не врате на баштину.¹⁶

Влатковићи су, како се види из касније дубровачке грађе, поменути кућу давали у најам. Дobar део података о Петру Павловићу, али и осталим власницима ове куће, односи се управо на примања прихода од њеног изнајмљивања. У повељи којом је дарована кућа Дубровчани су поименце поменули девет чланова породице Влатковић. Сви они и њихови потомци и наследници су учествовали у подели добити од њеног најма.

Јелена је 26. априла 1494. године примила од Клемента Гучетића шест перпера на име закупа куће, а новац је у њено име подигао Петар.¹⁷ У овом документу се први пут помиње Петрово име. Пет месеци касније, 25. септембра, Јелена је од Клемента Гучетића примила преосталих шест од петнаест перпера за закуп куће.¹⁸

Наредне године, 8. августа, Јелена и њен син Петар примили су од Клемента Гучетића 15 перпера на име закупа куће.¹⁹ Клемент Гучетић је убрзо након овог умро, па су Јелена и Петар Павловић 21. децембра исте године од Марине, жене покојног Клемента, примили 11 перпера на име закупа за кућу.²⁰ У оба случаја паре су примљене преко Натала Гучетића.

Марина, Клементова удовица, закупила је јуна 1497. године кућу ad Rusterna in via vocata Robiana uliza на три године. Власници куће, међу којима су били и Јелена и њен син Петар, примили су од Марине закуп за три године почевши од 18. септембра текуће године. Закуп куће је износио 180 перпера, односно 60 перпера на годину дана.²¹

Средином октобра 1499. године кућа је дата у најам на десет година Паладину Гучетићу. Међу њеним власницима помиње се и кнез Петар, син покојног кнеза Павла Петровића.²²

Јула 1501. године Веће умољених је одлучило да се Петру сину покојног Павла Петровића исплаћује месечно по шест перпера.²³

Како је у међувремену Паладин Гучетић умро, као нови купац куће у Побијани јавља се средином априла 1504. године његов син Марин. Међу власницима куће помињу се и Јелена и Петар, супруга и син и покојног кнеза Павла.²⁴

16 Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I–2*, 135–138. О исплати „провижуна“ погледати: М. Динић, *Дубровачки шрибуши*, 251–257.

17 Petar filius ... Jelene. DAD, Div. Not. LXXI, f. 180, 26. IV 1494 (запис на маргини).

18 DAD, Div. Not. LXXI, f. 180, 25. IX 1494 (запис на маргини).

19 DAD, Div. Not. LXXV, f. 64, 8. VIII 1495.

20 DAD, Div. Not. LXXV, f. 64, 21. XII 1495 (запис на маргини).

21 DAD, Div. Not. LXXVII, f. 132, 10. VI 1497.

22 DAD, Div. Not. LXXIX, f. 36', 15. X 1499.

23 DAD, Cons. Rog. XXVIII, f. 290, 24. VII 1501.

24 DAD, Div. Not. LXXXIV, f. 102', 16. IV 1505.

Почетком децембра 1504. године Петар се опет грешком помиње као син покојног Петра војводе Хумског (Petrus Paulouich q. Petri voivode Chumschi).²⁵

Петар Павловић се од 1507. године помиње и као један од наследника некадашње куће херцега Хрвоја Вукчића у Дубровнику. Из документа насталог 20. фебруара исте године видимо да су наследници дела дохотка од најма ове куће Петар, син кнеза Павла Петровог Влатковића, и Владислав Шимраковић.²⁶ Каснија грађа сведочи да је половина дохотка од херцегове куће која је некада припадала његовој прауници Милицы, ћерци Твртка Боровинића и Катарине, а унуци Балше Херцеговића, била подељена између њеног сина Владислава и Петра Павловића.²⁷ Претпостављамо да је Петар Павловић у власништво над четвртином куће која је некада припадала херцегу Хрвоју дошао преко мајке Јелене. У прилог томе говори и један документ настао фебруара 1511. године.²⁸ Дубровачки хроничар Гондола пише да је херцег Стефан Вукчић Косача приликом боравка у Дубровнику почетком фебруара 1466. године одсео у близини куће која је некада припадала херцегу Хрвоју, а у то време је припадала Влатковићима који су је наследили преко мајке. Гондола не пише о којој припадници породице Влатковић је реч нити у каквом сродству је била са херцегом Хрвојем.²⁹ На основу расположиве грађе може се тврдити да је Петар Павловић власник дела некадашње куће херцега Хрвоја постао негде у периоду између 1495. године, када се Милица последњи пут помиње у изворима, и 1507. године.³⁰

25 DAD, Proc. Not. X, f. 145', 4. XII 1504.

26 Ser Petrus comitis Pauli Petri Vlatchovich ut filius et heres pro parte sua dicti comitis ... ex una parte et Vladissaus filius et heres q. Milize matris descenductis ex linea Chervoe chertzegh parte ex altera. DAD, Div. Canc. 99, f. 169'–170, 20. II 1507.

27 Погледати: С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрваџинића у Дубровнику*, 353–369. Богумил Храбак је погрешно сматрао, на основу податка да је Петру и његовој мајци Јелени припадала четвртина закупа, да је читаву кућу припадала Влатковићима. На основу једног каснијег документа који је користио, а у којем није наведено ко је подигао три четвртине закупа, закључио је да је поред Петра било још живих Влатковића који су могли имати право да наплате свој део заједничке имовине. Б. Храбак, *Херцеговачки Влашковићи од 1471. до 1537. године*, 222–223.

28 Dominus Petrus Paulouich voivoda ... et recuperandum afflictus presentes et futuros domus dicti consti ... posite in Raguso ad Pusteriam et domus posite ad Lazarizam in qua habitat ser Bartholomeus Io de Restis pro quarto spectat ad ipsum constituentem et ad eius matrem possidentem. DAD, Proc. Not. XI, f. 205, 19. II 1511. На основу овог може се, уз одређену дозу опрезности, изнети претпоставка да је Јелена била Миличина ћерка, односно сестра Владислава Шимраковића. Из тога би даље следило да су Јелена и Петар у посед дела некадашње куће херцега Хрвоја дошли путем наследства.

29 s'abbrugiò una casa appresso quella del duca Harvoye, che all' hora era delli Vlatkovichi, pervenutali per via di madre. S. Nodilo, *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451/1484), Zagrabiae* 1893, 374; С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрваџинића у Дубровнику*, 368.

30 Милица се последњи пут у изворима помиње децембра 1495. године када су њени тутори (tutoris di Milize olim Tuertchi Borouinich) примили доходак од куће. DAD, Div. Not. LXXV, f. 166, 23. XII 1495.

Петар Павловић је 20. априла 1508. године споменут као comes chumschi у документу којим се обавезао да ће Николи Михаелу Баруту платити 62 златна дуката до празника Св. Петра и Павла.³¹ Колико нам је познато, ту се по први пут уз његово име и титулу јавља назив „хумски“. Влатковићи су назив хумски почели да користе средином XV века током сукоба са херцегом Стефаном Вукчићем Косачом. Назив који је у почетку сведочио о њиховом пореклу и наглашавао њихов политички програм касније ће врло често постати само саставни део личних имена.³²

Само девет дана касније Петар Павловић је поменут као хумски војвода Шимраковић (Petrus Paulouich conschi (?) voivoda Simrachovich).³³ Иако се у први мах може помислити да је Петар овде грешком представљен као хумски војвода Шимраковић, то није био случај, о чему сведочи и један каснији извор.³⁴

Почетком маја Петар је опет споменут са титулом кнеза – Petar Paulouich comes comschi Craune.³⁵ У року од само петнаестак дана Петар је споменут најпре као кнез, потом као војвода, и најзад поново као кнез. Претпостављамо да је до ове непрецизности дошло јер ни сами Дубровчани, иначе веома опрезни када је у питању било титулисање појединаца са којима су имали посла, нису били најбоље упознати са тим да је Петар постао војвода. Како је у каснијој грађи Петар носио само војводску титулом, може се претпоставити да је исту понео крајем априла или почетком маја 1508. године.

Наведени податак сведочи и да је Петар почетком месеца маја 1508. године управљао територијом Крајине. Треба истаћи да он није био први Влатковић који је као турски поданик управљао Крајином. Млетачки извори бележе да је Тадија Влатковић vauvoda in Crania subdito domini Turci затражио крајем 1480. године од Венеције дозволу да се склони на Хвар.³⁶

Као турски поданик, Петар је морао да учествује и у војним акцијама које су његови господари предузимали. Забележено је да је током 1508. године војвода хумски негде у области Скрадина заробио и везао Јакова, брата Николе Вукашиновића. Он је откупљен од војводе Петра Павловића за суму од 13 дуката које му је требало дати у Мостару или неком другом месту.³⁷

31 DAD, Deb. Not. LXVI, f. 98', 20. IV 1508.

32 О значењу термина „Хумска земља“ најопширније је расправљао Вељан Атанасовски (Трпковић). В. Трпковић, *Хумска земља*, Зборник Филозофског факултета у Београду 8–1 (1964), 225–260.

33 DAD, Deb. Not. LXVI, f. 101, 29. IV 1508.

34 Шимраковићи су били хумска породица са седиштем у жупи Жаба. Милица, ћерка Твртка Боровинића, била је удата за Стефана Шимраковића. Њен син Владислав био је ожењен Ануелом са којом је имао сина Павла. О Шимраковићима погледајте: М. Динић, *Хумско-шребњињска власиела*, Београд 1967, 37–38; Р. Анђелић, *Srednjojvekovna humska župa Žaba*, *Hercegovina* 3 (1983), 48–49; С. Рудић, *Власиела Илирске и трбовника*, Београд 2006, 239–240; С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрвајинића у Дубровнику*, 365–367.

35 DAD, Proc. Not. XI, f. 105', 5. V 1508.

36 В. Атанасовски, *Паг Херцеговине*, Београд 1979, 139, нап. 115: Б. Храбак, *Херцеговачки Влашковићи од 1471. до 1537. године*, 223.

37 DAD, Deb. Not. LXVI, f. 163, 1. IX 1508.

Јануара 1509. године Петар Павловић *voivoda Craine* даровао је Дубровнику 44 оваца и осам волова који су продати за 46 перпера. Дубровачка влада га је заузврат даровала са 1500 аспри.³⁸ Према Богумилу Храбаку ово даровање је било истоветно даровању околних турских војвода, те се запитао какав је био карактер Петровог војводалука, односно да ли је он био само локални администратор територије која је била већа од оних којима су управљале херцеговачке војводе или је управљао самоуправном јединицом на граници према Млечанима.³⁹ Маја месеца исте године Веће умољених је одлучило да се војводи Петру Павловићу продужи термин враћања неког дуга који је имао.⁴⁰

Почетком фебруара 1510. године дубровачко Веће умољених усвојило је одлуку да се Петру Павловићу, који је даривао Дубровник са *unum tapelum et una rezum zambelota*, да 50 аспри.⁴¹ Крајем исте године Петар је од Турака добио на управу још једну област. Неретвански кадија је 1. децембра 1510. године издао хуџет из којег сазнајемо да је са Порте дошао царски склав Мезид и донео ферман којим је султан све баштине, земље, мулковна добра и све ствари које су некада припадале фра Августину, ранијем војводи у нахијама Вргорац, Љубушки и Приморје, дао његовом братучеду Петру. Неретванском кадији је наређено да са послатим склавом прегледа наведена имања и уведе Петра у посед. Они су извршили султаново наређење, отишли у наведена места, прегледали их и предали Петру. Након тога Петар је пред судом изјавио да је његов стриц Августин део поседа у виду завештања дао редовницама манастира Свете Госпође у нахији Приморје.⁴² На полеђини тог акта налази се савремени ћирилични запис који утврђује да је наведене поседе манастиру Заострогу дао Августин Влатковић и да их је потврдио Петар Шимраковић војвода.⁴³

Подаци да је у периоду 1508–1510. године Петар Павловић добио од Турака на управу Крајину и Августинову хумску сведоче о значају и угледу који је уживао код својих господара. Можда је занимљиво истаћи да он није био први хришћански племић коме су Турци на управу дали ове две области. Деценију раније, односно новембра 1500. године у турској служби се као кнез Крајине и читаве Августинове Хумске помиње Јурај Марковић Качић (*Jurai Marchovich Cacich conte di Crayna e de tuta la Agustinova Chunisca*).⁴⁴

38 DAD, Cons. Rog. XXXI, f. 74', 27. I 1509.

39 Храбак на основу тога пише да није јасно на који начин је овај војводалук био укључен у Портин финансијски систем – да ли филурџијски односно харачарски или је примењивана муката, односно закуп одсеком. Б. Храбак, *Херцеговачки Влашкиновићи од 1471. до 1537. године*, 222, 224.

40 DAD, Cons. Rog. XXXI, f. 107', 11. V 1509.

41 DAD, Cons. Rog. XXXI, f. 182', 1. II 1510.

42 Августин је негде пре 1492. године манастиру даровао део мезре Заострог са неким ратајима и земље Љупче и њиву Трнова Килина (Ћилине) и баштину Павла Драгића. Н. Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Сарајево 1982, 190.

43 Н. Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 190; М. Динић, *Хумско-шребињска властела*, Београд 1967, 37–38.

44 М. Sanudo, *Rapporti della repubblica Veneta coi Slavi Meridionali brani tratti dei diarij manoscritti (1496–1533)* Arkiv za povjestnicu jugoslavensku V (1859), 145; В. Атанасовски, *Паг Херцеговине*, 140, нап. 119; Ј. Ravlić, *Makarska i njezino primorje*, Макарска 2000, 76.

Фебруара 1511. године Веће умољених је одлучило да се Петар Павловић војвода Крајине, који је лично дошао у Дубровник и поклатио 40 оваца и овнова и 4 телета продатих за 35 перпера и 4 фолара, дарује са 1000 аспри.⁴⁵ Средином марта Павле Вукшић, слуга и посланик војводе Петра Павловића, примио је од Франциска Гундулића поклон по босанском обичају (*more bosnensium*) за војводу Петра. Истом Франциску војвода Павле је приликом боравка у Дубровнику позајмио шест дуката. Овај документ садржи и један интересантан детаљ – опис прстена који је војвода Петар показао Франциску Гундулићу (*annulum dicti vojvode cum corniola alba sculpta signo leonis*).⁴⁶ Почетком лета исте године Петар Павловић се спомиње у Дубровнику у вези неког спора који је имао са Луком, сином Богдана Рачића.⁴⁷

Из средине октобра 1512. године је документ који сведочи да је војвода хумски Петар Павловић примио доходак од куће у Дубровнику и поседа у „Новим земљама“.⁴⁸ Овде је очигледно реч о кући и поседима које је наследио преко Милице, праунуке херцега Хрвоја.

Октобра 1513. године Петар, у акту наведен као Влатковић, показао је хуџет који је налагао да му се за неку куповину исплати 7000 акци у Дубровнику.⁴⁹

Крајем фебруара 1515. године војвода Петар Павловић се обавезао да Стефану Градићу и Петру Градићу да 300 аспри од доброг сребра (*aspros bonos de bono argento tercentos*).⁵⁰

Јелена жена покојног *comitis Pauli Petri Vlatcovich* и њен син Петар помињу се 9. септембра 1516. године у вези неког дуга и њихове куће у Дубровнику.⁵¹ Крајем новембра исте године Јелена се помиње и у вези дохотка од куће која је некада припадала херцегу Хрвоју. У истом документу за Петра се каже да је био син покојног војводе хумског Павла Влатковића.⁵²

Војвода Петар Павловић и Јелена се помињу 10. јуна 1517. године у вези са приходом од куће у Дубровнику.⁵³ Две године касније, 16. јуна 1519, војвода Петар Павловић и његова мајка Јелена се поново помињу у вези прихода од куће *in Pustierna a Robiana uliza*.⁵⁴ Јелена се након овога више не помиње у изворима.⁵⁵

45 DAD, Cons. Rog. XXXI, f. 286, 8. II 1511.

46 DAD, Div. Not. LXXXIX, f. 71, 15. III 1511.

47 DAD, Div. Not. LXXXIX, f. 111', 26. VI 1511.

48 DAD, Proc. Not. XII, f. 49', 13. X 1512.

49 DAD, Cons. Rog. XXXII, f. 276', 1. X 1513; Б. Храбак, *Херцеговачки Влашковићи од 1471. до 1537. године*, 222.

50 DAD, Deb. Not. LXXI, f. 30', 27. II 1515.

51 DAD, Div. Canc. CVI, f. 212', 9. IX 1516.

52 DAD, Div. Not. XCIII, f. 82, 26. XI 1516 (на маргини овог документа је запис датиран са 12. октобром 1525. године у којем се помиње само Петар).

53 DAD, Div. Not. XCIII, f. 153'–154, 10. VI 1517.

54 DAD, Proc. Not. XIIIa, f. 79', 16. VI 1519.

55 У једном ранијем раду погрешно смо тврдили да се Јелена у изворима последњи пут помиње до 9. септембра 1516. године. С. Рудић, *О поштомцима војводе Јурја (Ђурђа) Рагивојевића – његовог родослова Влашковића*, 236.

На више података о породичним приликама војводе Петра Павловића наилазимо 1519. године. Августа месеца исте године настао је тестамент његове супруге госпође Кларе, ћерке Ивана Иванишевића из Пољица.⁵⁶ Тестамент је састављен 20. августа, а свега неколико дана касније Клара је умрла, јер се приликом записивања опоруке у службене књиге 1. септембра помиње као покојна. Клара је изразила жељу да буде сахрањена у цркви Св. Јеронима у Сланом. Из опоруке сазнајемо да ни Петру ни Клари ово нији био први брак. Петар је из првог брака имао сина Павла, а Клара ћерку Ану. Клара је тестаментом овластила своју браћу, код којих је Ана имала да живи, да је, ако желе, када дође у одговарајуће доба удају за Павла, сина њеног мужа из првог брака.⁵⁷ Све што је наследила од оца опоруком је оставила Ани, док је свом мужу војводи Петру оставила *la mia vesta rossa et uno anulo d'oro che porta per mio amor*. Истовремено га је ослободила и раније обавезе да њеној ћерци да мираз у износу од 200 дуката.

Војвода Петар Павловић је своју четвртину прихода од куће која је некада припадала херцегу Хрвоју, а у којој су становали наследници Мартолице Растића, подигао јуна 1520. године.⁵⁸ Тада је закуп продужен до 1537. године. Дубровачки сенат је 9. јула потврдио споразум који је Петар Павловић за себе и остале који су имали удела у закупу закључио са наследницима Мартолице Растића.⁵⁹

Средином 1528. године Петар Павловић се спремао да крене пут Константинопоља. Како је знао да може бити у великој опасности, изјавио је 18. јуна да дугује својој жени 100 дуката од мираза који је од ње примио. Пошто је тај новац потрошио одредио је да јој се у случају његове смрти наведена сума надокнади од његових добара.⁶⁰ Име Петрове жене се не наводи, али је на основу познатих података о његовом породичном животу, реч о његовој трећој супрузи.

Не знамо о каквој „великој опасности“ се у документу говори, али претпостављамо да је у вези са оним што је војводи хумског чекало у Константинопољу. Из тога би се могло закључити да је положај Петра Павловића код турских господара био уздрман и да се плашио да би у османској престоници могао настрадати. Како је ово последњи документ о Петру Павловићу који смо користили не знамо да ли је

56 DAD, Test. Not. XXXII, f. 193–193', 1. IX 1519. Кнез Иван Иванишевић је највероватније био син кнеза Иваниша Петровића. Ову претпоставку градимо на основу податка да је један од извршитеља опоруке Станице, удовице кнеза Радича из Јајца био *conte Zuane de Poliza fo conte Ivanis Petrovich*. Тестамент Станице, иначе редовнице трећег реда Св. Фрање у Сплиту, написан је 11. јануара 1497. године у Сплиту. *Historijski arhiv u Zadru, Splitski arhiv, kutija 51, svešč. 9/II (11. I 1497)*; P. Runje, *O crkvi svete Marije u Jajcu, trećorecima i časnoj sestri Stanici trećeg reda sv. Franje u srednjem vijeku*, Marulić, časopis za književnost i kulturu, broj 4, god. XX, Zagreb, srpanj-kolovoz 1987, 413–417 (погрешно сматрао да је тестамент настао 2. I 1497).

57 *Item ho una mia fiola per nome Ana la quale ordeno che li moi fratelli la monano a casa loro in Poglize et venendo la dicta mia fiola alla debita eta se li mei fratelli vorano la debiano marito per Paulo fiolo di mio marito la sua prima uxor.*

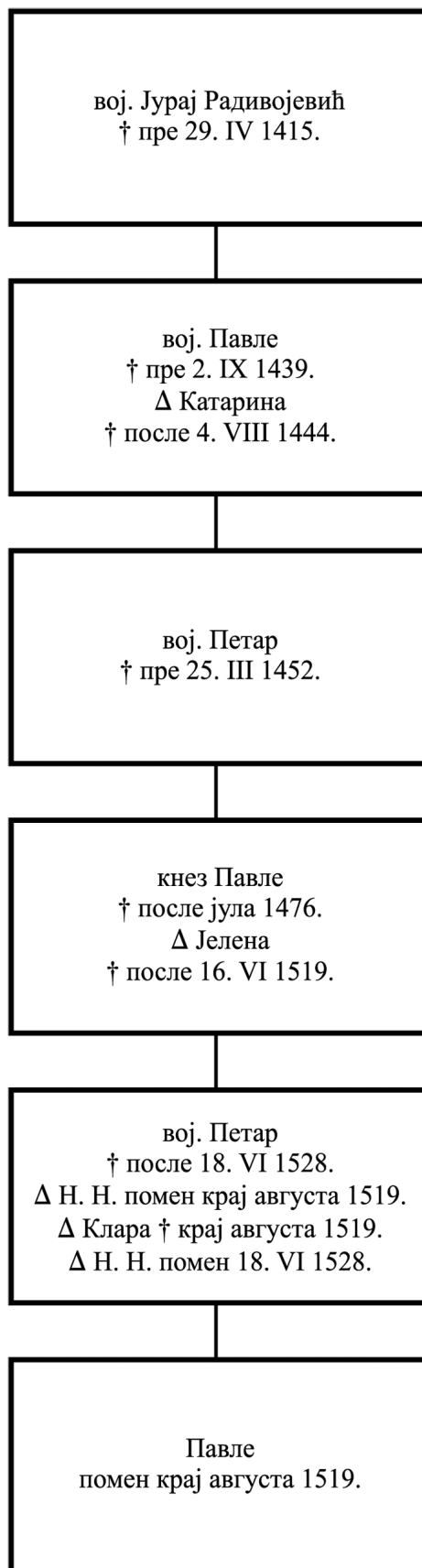
58 DAD, Div. Not. XCV, f. 109'–110, 19. VI 1520.

59 Б. Храбак, *Херцеговачки Влашкиновићи од 1471. го 1537. године*, 222–223.

60 DAD, Div. Canc. CXVI, f. 56, 18. VI 1528.

он отишао у Константинопољ, и ако јесте, како је тамо прошао, односно да ли је изгубио главу или се вратио назад на своје поседе. Одговор на ово питање мораће да пружи нека будућа истраживања.

Петар Павловић, војвода Хумски и Крајине, спада у ред занимљивијих личности са територије западног Хума крајем XV и првих деценија XVI века. Коришћени подаци настали током скоро пола века (1482–1528), колико се помиње у књигама Дубровачког архива, сведоче о политичким, финансијским и породичним приликама у којима је живео и деловао. Истовремено, они на изврстан начин омогућавају и увид, истина делимичан и непотпун, у живот оне хришћанске властеле која је преживела пад под Турке, прилагодила се новим господарима и ступила у њихову службу.

Petar Pavlović belonged to the famous Mediaeval noble family of Hum which is known in literature under the surnames of Bogavčić – Radivojević – Jurjević (Djurđjević) – Vlatković. His parents were prince Pavle Petrović and Jelena. In the documents of the Archives of Dubrovnik he had been mentioned during the period from 1482 till 1528. Late April or early in 1508 he received the title of duke. At some time similar, alongside his name, we find also “of Hum” and early in May 1508 he received from the Turks the territory of Krajina to govern there. Two years later, the Turks gave him also all the estates who before had belonged to his cousin fra Avgustin Vlatković, the previous duke on the territories of Vrgorac, Ljubuški and Primorje. Used data bear witness to the political, financial and family circumstances under which Petar Pavlović lived and worked. At the same time, in a certain way, they give us an insight, though partial and incomplete, into the life of the Christian nobility which survived the fall under the Turks, adjusted itself to the new masters and entered their service.